

МАРТА ВАРИКАША¹

Бердянський державний педагогічний університет (Бердянськ, Україна)

Секс і кохання у ґендерному вимірі²

Sex and love in gender dimension. In the present paper the discourse of sexuality in writers' diaries of the 20th century is presented: how the authors wrote about love and passion, what the difference between masculine and feminine discourses was and what influenced the forming of these discourses. It was proved that women, due to their depressed sexuality in patriarchal society, perceived sexual attraction as a display of love and endowed it with mysticism which included the desirable and the forbidden, whereas men separated love from passion, wrote openly about sex, had a disrespectful attitude to their mistresses and tried to humiliate women who refused them.

Keywords: corporality, gender identity, erotic discourse, narrator, non-fiction

Секс и любовь в гендерном измерении. В статье рассматривается дискурс сексуальности в дневниках писателей XX ст., а именно: как авторы пишут о любви и страсти, в чем отличие феминного и маскулинного дискурсов, а также, что повлияло на формирование этих дискурсов. Доказывается, что женщина из-за подавленной сексуальности в патриархальном обществе воспринимает влечение как проявление любви, наделяет его мистичностью, которая содержит в себе желаемое и запретное; тогда как мужчины четко разделяют любовь и секс, откровенно пишут на темы-табу, пренебрежительно относятся к любовницам и стремятся унижить женщин, отказавших им.

Ключевые слова: телесность, гендер, дискурс сексуальности, идентичность, нарратор, нон-фикшн

¹ **Adres korespondencyjny:** Інститут філології та соціальних комунікацій Бердянського державного педагогічного університету, вул. Горького, 19, оф. 5Б205а, 71100, Бердянськ, Україна.
E-mail: marta_v@meta.ua.

² Стаття є фрагментом монографії: М. Варикаша, *Ґендерний дискурс у літературі non-fiction*, Донецьк 2013.

Тема сексу — завдяки релігії та моралі — завжди була табуованою в суспільстві. Проте у Європі на початку ХХ століття це табу більше стосувалося жінок, ніж чоловіків. Вважалося, що порядна жінка не повинна говорити про свої бажання, демонструвати пристрасть чи мати позашлюбних партнерів, тоді як чоловіки мали коханок, вільно ходили до борделів і не соромилися відверто говорити про сексуальні стосунки. Така тенденція позначилася й на творчості письменників. З цього приводу цікавим матеріалом видається доробок письменників-модерністів, оскільки їхня творчість позначилася впливом психології, яка набула в цей період неабиякої популярності.

Через специфічну зосередженість авторів щоденників на собі і своєму особистому, внутрішньому житті, деякі дослідники відносять цей жанр літератури нон-фікшн до жіночих, але, все ж таки фемінний і маскулінний дискурси щоденників мають відмінності. Традиційно, прикметами фемінного письма є тематика, пов'язана з родиною, протиставлення приватної історії — загальнолюдській, зображення афектованого тіла, зосередження не стільки на події, скільки на почуттях і відчуттях, які подія викликає, емоційна наративна послідовність, що характеризується деталізацією, описами, фрагментарністю, відсутністю дефініцій в тексті, апеляцією до особистого досвіду, з яким асоціюється досвід усього жіноцтва. Зі свого боку, маскулінне письмо пропонує основною тематикою професійну діяльність чоловіка, характеризується зацікавленістю в історичних подіях доби, які не стільки описуються, скільки аналізуються в контексті їхнього значення для нації, країни, культури, людства. Аналіз спонукає до появи розмірковувань і абстрагувань, ґрунтується на аргументації, раціоналістичних оцінках і кличе за собою висновки. З огляду на це, закономірно, що у більшості чоловічих щоденників особисте життя зображене паралельно із життям суспільним, проте нас у цій розвідці буде цікавити суто приватна сфера, а саме — як чоловіки та жінки пишуть про кохання і пристрасть.

Характерно, що добре вихована, цнотлива жінка у діаріуші плутає або свідомо підміняє потяг почуттями. Зокрема, Ольга Кобилянська майже кожному чоловікові, який її зацікавив, зізнається в коханні. Відмічаючи цей факт, Соломія Павличко доходить висновку, що письменниця часто закохується, але любить не чоловіка, а „власну фантазію”³. Тамара Гундорова пояснює творчість О. Кобилянської через поняття меланхолії, яка для письменниці є станом, що „переноситься на різні об'єкти, до яких вона була прив'язана і втрату (чи побоювання втрати) яких вона глибоко переживала — музику, природу, матір, брата, коханого, подругу, народність”⁴. Меланхолія посилює нарцисичні ідентифікації, пов'язані з материнським образом, через що, на думку дослідниці, „об'єктом любові для жінки залишається фемінна особа (мати), любов

³ С. Павличко, *Теорія літератури*, Київ 2002, с. 84.

⁴ Т. Гундорова, *Femina Melancholica: Стат'я і культура в гендерній утопії Ольги Кобилянської*, Київ 2002, с. 11.

не переноситься повністю на інший, окрім матері об'єкт, звідси — можливість нарцисичної і гомосексуальної чуттєвості⁵. Відбувається постійне розчарування в чоловіках. Підхоплюючи ідею меланхолійної жінки щодо О. Кобилянської, і відзначаючи „парад закоханостей” в її щоденнику, Ніла Зборовська визначає психотип письменниці — „йдеться про психотип Проститутки”⁶.

Невеличкий проміжок часу, зокрема в декілька днів, може вміщувати в щоденнику О. Кобилянської ряд імен „коханих”, кожен з яких зображується або як еталон краси й мужності, або „як павук”⁷, до якого я-персонаж нічого не відчуває, окрім огиди й зневаги. Це залежить від того, наскільки дівчина впевнена у симпатії цих чоловіків до себе. На думку С. Павличко, дівчина боїться, що „чоловіче суспільство відкине її. Відкине її надто нестримні, неконтрольовані почуття, її надто самостійні погляди, її надто живий розум”⁸. Натомість Н. Зборовська вважає причиною негативного ставлення до чоловіків з боку О. Кобилянської „несвідому відразу до строгого у моральному вихованні українського батька, який сприймався небажаною авторитарною фігурою...”⁹.

На нашу думку, таке постійне балансування між коханням й ненавистю підтверджує думку Жака Лакана про те, що жінка відчуває себе упевненою тільки тоді, коли вона бажана Іншим (Інший, за Ж. Лаканом, — це недосяжний ідеальний, а отже, неіснуючий в реальному житті; суб'єкт бажання), а найжахливішою є втрата кохання Іншого до неї, оскільки лише ця любов указує на її самоцінність. Отже, я-персонаж Ольги Кобилянської реалізовує традиційну мету жіночої суб'єктивності — утримувати якомога довше навколо себе всіх, хто її любить, і підтримувати їхню любов, тим самим підтверджуючи власну цінність і владу. Однак, будучи особою нарцисичною, я-персонаж проявляє себе як автономна і незалежна від свого коханого постать, вона займає позицію любовного об'єкта, недосяжного для Іншого. Зокрема, на загравання Зерглера, який притягував дівчину фізично, Ольга відповіла „крижаним тоном щось на зразок: Прошу, не торкайтеся до мене” і „з холодною, зневажливою міною опустила на своє місце”¹⁰. Удаваний аристократизм тону, присутній навіть у наведеній цитаті, формує, за Н. Зборовською, „фальшиву жінку, яка демонструє показну врівноваженість”¹¹, за чим ховається потужне інстинктивне бажання, надмірна сексуальність, що

⁵ *Ibidem*, с. 148.

⁶ Н. Зборовська, *Код української літератури: Проект психоісторії новітньої української літератури*, Київ 2006, с. 246.

⁷ О. Кобилянська, *Слова зворушеного серця: Щоденники; Автобіографії; Листи; Статті та спогади*, Київ 1982, с. 95.

⁸ С. Павличко, *Теорія літератури...*, с. 84.

⁹ Н. Зборовська, *Код української літератури...* с. 245–246.

¹⁰ О. Кобилянська, *Слова зворушеного серця...*, с. 106–107.

¹¹ Н. Зборовська *Код української літератури...*, с. 251.

лякає чоловіка, „оскільки він не може повноцінно почуватися з нею у ролі активного сексуального суб'єкта”¹².

Чоловіка ж, який їй подобається протягом тривалого часу і який ставиться до неї з повагою як до особистості, Ольга утаємничено називає „один відомий нам брүнєт”¹³ або використовує апосіопезу „той, котрий”¹⁴. З одного боку, вона не прагне в такий спосіб замаскувати ім'я коханого Гені на випадок, якщо її щоденник прочитає хтось сторонній, а тільки намагається підкреслити своє особливе ставлення до обраного об'єкта кохання. „Той, котрий” фігурує як символічна назва образу ідеального чоловіка. З другого боку, оскільки для жінки характерним є ситуація незавершеності в письмі й бажання до безкінечності уточнювати та доповнювати саму себе, вона користується прийомом замовчування, не розкриваючи, якими саме рисами має бути наділений образ її ідеального чоловіка.

Щодо чоловічих щоденників, то слід відзначити, що їхні автори намагаються чітко для себе розмежувати секс і кохання. Володимир Винниченко, як і О. Кобилянська, коханій дружині дає грайливо-пестливі прізвиська „Коха”¹⁵ і „Діта”¹⁶. Вони не несуть багатозначності, утаємниченості й досить відкрито демонструють почуття письменника до „Кохи” — **коханої** жінки, яку, ймовірно, у пориві ніжності порівнював з **дитям, дітьми** за доброту, м'якість характеру і через її маленький бюст („Ось вона з тілом сирени, з невинними грудьми чотирнадцятилітньої дівчинки”¹⁷).

Взагалі діти, жінки й природа у свідомості письменника були нероздільно пов'язані в одне ціле, що викликало почуття ніжності й турботи. На підтвердження цієї гіпотези свідчить значна кількість завуальованих порівнянь жінок з дітьми, але особливо вражає персоніфікація: це пісок „м'який, ніжний, як тільце дитини”¹⁸, і вода, що „любовно хлюпочеться маленькими короткими хвилями об чистий ніжний пісок берега”¹⁹, наче мати пестить дитину. Окрім того, у письменника часом спостерігається особлива манера суфіксального пестливого зменшення в портретних замальовках дівчат, яка передає його захоплення ними, як-от: „дівчинка”, „панночка”²⁰, „жіночка”, „худенька”²¹, „стала подібною до молодого солдатики з вусиками”²², „невеличка, струнка,

¹² *Ibidem*, с. 253.

¹³ О. Кобилянська, *Слова зворушеного серця...*, с. 29.

¹⁴ *Ibidem*, с. 55.

¹⁵ В. Винниченко, *Щоденник у 3 т.*, т. 1, Едмонтон-Нью-Йорк 1980, с. 59.

¹⁶ *Ibidem*, с. 97.

¹⁷ *Ibidem*, с. 38.

¹⁸ *Ibidem*, с. 63.

¹⁹ *Ibidem*, с. 64.

²⁰ В. Винниченко, *Щоденник...*, с. 61.

²¹ *Ibidem*, с. 79.

²² В. Винниченко, *Щоденник у 3 т.*, т. 2, Едмонтон-Нью-Йорк 1980, с. 66.

маленьке личко”²³. Іноді слова зі зменшувально-пестливими суфіксами так нанизуються в реченні, що письмо стає схожим на мовлення матері до свого немовляти: „Дівча: в зеленому береті, в зеленому светрі, черевички «джіммі», шовкова чорна коротенька суконка. Вся білява, горбоносенька, темні, лукаві, веселі очі й дитяча свіжість лица”²⁴. По суті, означення „дитяча” в даному випадку завершує градаційний ряд, розкриваючи ставлення автора до дівчини як до дитини. Жінки порівнюються з дітьми й у творах В. Винниченка, зокрема дитячі риси має Біла Шапочка, Клавдія і Соня в *Записках Курногого Мефістофеля*²⁵.

Для своїх коханок чоловіки не вигадують специфічних означень та пестливих прізвиськ, сухо називаючи за ім’ям, часом по-батькові і за прізвищем, як наприклад: „пані Чассік” у Франца Кафки²⁶, „Галя” і „Рута” у Аркадія Любченка²⁷, „Єлена Давидівна”²⁸. Певні скорочення імен та ініціалів, які подекуди можна побачити, викликані двома причинами: по-перше, лінощами у написанні повного імені (так, В. Винниченко іноді у своїх записках називає Єлену Давидівну скорочено ЄД, по-друге, намаганням зашифрувати ім’я. Останнє, вірогідно, викликано страхом викриття стосунків із зашифрованою людиною у випадку прочитання щоденника сторонньою особою. Це пояснює і за кодування жіночих імен у геометричні фігури, що ми бачимо в щоденниках В. Винниченка, зокрема ромбом позначене ім’я дружини²⁹. Ініціали знаходимо в діаріуші А. Любченка, наприклад: „Перед від’їздом з Криниці в останні два дні спалахнула пристрасть до М.”³⁰. У його ж щоденнику фігурує жінка під займенником у третій особі „вона”³¹. У цьому випадку займенник не тільки приховує ім’я коханки, одруженої з іншим чоловіком, але й передає захоплення письменника жінкою: „Вона прийшла вранці, коли я ще спав. Вона була легко одягнена — і я все зрозумів [...] Саме такої жінки мені треба”³². Порівнюючи її зі своєю першою дружиною Ольгою Горською, автор щоденника в наступних записках називає цю загадкову одружену жінку Ольгою, через що стає не зрозумілим справжнє ім’я коханки.

Ольга Кобилянська не наважується оцінювати, описувати тіло чоловіків і завуальовує сексуальний потяг, передаючи його через магнетизм палкого

²³ *Ibidem*, с. 195.

²⁴ *Ibidem*, с. 196.

²⁵ В. Винниченко, *Честность с собой: Повесть; Записки Курногого Мефистофеля: Роман*, Москва 1991.

²⁶ Ф. Кафка, *Дневники 1910–1923. Путевые дневники. Письмо отцу. Завещание*, Москва 2005, с. 66.

²⁷ А. Любченко, *Вертеп. Оповідання. Щоденник* Харків 2005, с. 238, 309.

²⁸ В. Винниченко, *Щоденник у 3 т.*, т. 2, с. 54.

²⁹ В. Винниченко, *Щоденник у 3 т.*, т. 1, с. 96.

³⁰ А. Любченко, *Вертеп...*, с. 358.

³¹ *Ibidem*, с. 321.

³² *Ibidem*.

погляду, хвилюючо-невимовну таїну очей: „палкі, блискучі очі, що жадібно шукали мого погляду”³³, „очі його сяяли неземним світлом. Я позирала на нього, наші погляди зустрілись. Я помітила, як його зіниці буквально розширилися... Ми обоє відвернули очі”³⁴, „Нині ввечері я просто-таки поїдала його очима”³⁵, „Коли я, скінчивши, зайшла з ними до освітленої кімнати і глянула йому у вічі, мене мов пронизало електричним струмом: його блакитні очі стали зовсім чорні й палючі. Не знаю, які були мої, боюся, що такі самі, як і його, бо ми скоро не витримали й опустили погляд”³⁶. Така прихованість викликана як дівочою цнотливістю, так і специфічно жіночим відношенням до сексу, як до чогось містичного, бажаного й забороненого водночас. Магнетизм погляду зображено й у діаріуші Вірджинії Вулф, коли я-персонаж залишається наодинці з Вікторією:

„Один досвід я ніколи не опишу” — сказала я вчора Віті. Вона сиділа на підлозі у своїй вельветовій жакетці й червоній смугастій шовковій спідниці, я зав’язала її перли в один великий блискучий вузол. Вона підійшла ближче, бажаючи зазирнути мені у вічі — ми продовжили — сміливе, гідне довіри заняття, думаю, невинне (духовно) і цілком корисне; досить нудне для Леонарда, і не достатнє, щоб він хвилювався³⁷.

В. Вулф не втаємничує, чим я-персонаж займався з Вікторією, однак те, як різко наратор характеризує чоловіка Віті одразу після зображеного епізоду, називаючи його жалюгідним собакою, який „завжди підкрадається зі своїм хвостом між ніг, але дає, як вони кажуть, устричне частування”³⁸), засвідчує певні нотки ревності і бажання нероздільного володіння, як мінімум, часом і увагою Вікторії.

Натомість чоловіки, будучи привілейованою верствою в суспільстві, не лише легко переступають через табуйовані теми сексуальності й тілесності, а й закріплюють пригнічену в сексуальному плані позицію жінки, підтримуючи й пропагуючи комфортний чоловікам ідеал фемінності. Наратор щоденників Вітольда Гомбровича натякає на схильність я-персонажа до гомосексуалізму. Ф. Кафка не соромиться писати про повій, які були невід’ємною частиною життя тогочасного суспільства:

Я навмисно ходжу вулицями, де є повії. Коли я проходжу повз них, мене збуджує ця далека, проте існуюча можливість піти з однією з них. Це вульгарно? Але я не знаю нічого кращого, і такий вчинок мені видається, по суті, невинним і майже не примушує каятися³⁹.

³³ О. Кобилянська, *Слова зворушеного серця...*, с. 36.

³⁴ *Ibidem*, с. 63.

³⁵ *Ibidem*, с. 123.

³⁶ *Ibidem*, с. 131–132.

³⁷ *The Diary of Virginia Woolf*, т. 3, San Diego-New York-London 1980, с. 117.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ Ф. Кафка, *Дневники 1910–1923...*, с. 196.

Наратор А. Любченка відверто захоплюється тілом коханки я-персонажа: „У неї дуже пружне тіло, гарні форми, груди маленькі й тугі, а шкіра як оксамит”⁴⁰, „Яке шовкове, повне, розкішне в неї тіло!”⁴¹. В. Винниченко заготовує наявність статевих розладів, сором’язливо замінюючи медичні назви статевих органів чоловіка й жінки на власні неологізми „малюна”⁴² і „дьона”⁴³, завуальовуючи в такий спосіб свій фізичний стан: хвороба відпускає — „бадьорість малюни”⁴⁴, „малюнок” — операція на статеві органи⁴⁵. Часом, щоб пом’якшити табуйовані слова, українським письменником вживається іноземна мова, зокрема описуючи проституток, він вживає французьку — *poules*⁴⁶.

Не знайдеш, наприклад, у щоденнику О. Кобилянської й зображення статевого акту або ж відвертих роздумів на цю тему, хоча для свого часу письменниця була досить сміливою, про що свідчить зізнання:

Недавно ми з Зосею говорили про тілесне життя чоловіка з жінкою. Говорили дуже спокійно. Звичайно, не треба забувати, що людина — чи то чоловік, чи жінка — завше лишається людиною, і як чоловікам інколи важко приборкати почуття, що опановують їх, так само буває і з жінками [...] Я запевнила її, що мені така „хвороба” не загрожує, бо я працюю розумово і взагалі маю не таку натуру⁴⁷.

Однак, той факт, що наратор вважав пристрасть „хворобою” й заперечував наявність у я-персонажа пристрастних почуттів, підтверджує, з одного боку, ставлення суспільства до сексу як до явища негативного — тваринного, низького, а з другого боку, засвідчує нарцисизм (О. Кобилянська прагла бути вищою за земні пристрасті, адже вона „працює розумово”). Дівочі щоденники Ольги репрезентують пригнічену жіночу сексуальність. Дівчина може дозволити собі мрії лише про поцілунки („Часом мені хочеться, щоб хтось щиро поцілував мене...”⁴⁸) і тільки з чоловіком, який займає не нижчий соціальний статус та може розглядатися як можливий наречений („Не татко й мамця, а Геньо або Стефан. Я б хотіла тільки на мить міцно-міцно пригорнутися до нього, а тоді піти, щоб ані він, ані жодна душа не здогадувалась про це...”⁴⁹). Так виявляється засуджуване В. Гомбровичем бажання дівчини вийти заміж — воно нав’язане саме чоловічим світом, який активно пропагує, що першорядною реалізацією жінки є сфера родини.

⁴⁰ А. Любченко, *Вертеп...*, с. 301.

⁴¹ *Ibidem*, с. 321.

⁴² В. Винниченко, *Щоденник у 3 т.*, т. 2, с. 130.

⁴³ *Ibidem*, с. 113.

⁴⁴ В. Винниченко, *Щоденник у 3 тт.*, т. 3, Едмонтон-Нью-Йорк 1980, с. 334.

⁴⁵ *Ibidem*, с. 482.

⁴⁶ *Ibidem*, с. 582.

⁴⁷ О. Кобилянська, *Слова зворушеного серця...*, с. 126–127.

⁴⁸ *Ibidem*, с. 95

⁴⁹ *Ibidem*.

Проте в щоденнику юної О. Кобилянської поруч із репресованою чуттєвістю активно проглядає бунт проти світу чоловіків, адже вона сама хоче керувати власним життям. Окрім феміністичних ідей, наявних у творчості письменниці, її прагнення бути самодостатньою розкривається в метафоричному образі вільної амазонки — непереборному бажанні гордовито їхати верхи: „Я стаю зовсім інша, коли сідаю на коня”⁵⁰, — пише О. Кобилянська. Художнім втіленням образу амазонки в письменниці є головна героїня новели *Природа*, на прикладі якої авторка демонструє протиріччя, закладені в сильній жінці. Героїня підвладна пристрасним почуттям або, за виразом наратора твору, „пребейським інстинктам завойовника”⁵¹, однак в останню мить вона рішуче відкидає ці інстинкти, боячись стати переможеною, адже, не зважаючи на характер і темперамент, „руська мадонна”⁵² виховувалася як жінка, тобто слабка ніжна істота („І вона любила силу, а проте!”⁵³). Так, в головній героїні прокидається бажання підкорити дикого, „пишного, стрункого жеребця”⁵⁴, „та коли опинилася зо п’ять кроків перед звіром, і він тоді почав ставати дуба, вона так налякалася, що під нею задрижали коліна, й вона поблідла”⁵⁵. Схожа ситуація відбувається під час зустрічі з чоловіком у лісі. Дівчина навіть трохи зверхньо намагається повчати парубка, відчуваючи над ними силу свого розуму й краси, але поступово в її серце закрадається паніка, адже вони вдвох у лісі, і фізична сила на його боці. О. Кобилянська проводить паралель між головною героїнею та смерекою, що її зрубав парубок. Урешті, чоловік постає агресором, який спочатку зваблює дівчину, потім намагається вирвати з її вуст освідчення в коханні, коли ж вона відмовляє йому, вже наодинці, парубок для себе вирішує, що „як вона йому ще раз попадеться в руки, то мусить піти уверх до нього; добровільно або ні. Вона мусить. Він хоче”⁵⁶. Ці думки сприймаються як вирок, наголошуючи, що на боці чоловіка не тільки фізична сила, але й закон.

Про бажання бути вільною в щоденнику О. Кобилянської говорить і намір самій „заробляти на хліб”⁵⁷. Цей перший крок до самостійності прагла зробити й Олена у творі письменниці *Людина*. Донька лісового радника відстоювала право жінки на навчання, право здобувати освіту на рівні з чоловіком, щоб не вбачати у шлюбі порятунок від матеріальної скрути.

Чоловіки у щоденниках навпаки охоче оповідають про сексуальні перемоги, виявляючи й затверджуючи своє становище з позиції панування, володарювання тілом Іншого. Це бажання стати „паном, власником, сувереном”⁵⁸,

⁵⁰ *Ibidem*, с. 110.

⁵¹ О. Кобилянська, *Твори у 2-х т.*, т. 1, Київ 1983, с. 303.

⁵² *Ibidem*, с. 301.

⁵³ *Ibidem*, с. 303.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ *Ibidem*, с. 318.

⁵⁷ О. Кобилянська, *Слова зворушеного серця...*, с. 119.

⁵⁸ В. Гомбрович, *Щоденник у 3 т.*, т. 1, Київ 1999, с. 246.

як говорить наратор В. Гомбровича. У своїх щоденниках наратор А. Любченко, з одного боку, скрізь демонструє перевагу я-персонажа над жінкою, у стосунках з якою останнє слово завжди залишається за ним: „Її можна було легко взяти, але я цього не зробив [...]”⁵⁹, „Я переміг себе, пожалів її — дуже вже просилась”⁶⁰ тощо. Кожну жінку, яка проявляє хоч невелику увагу до нього, він розглядає як потенційний сексуальний об’єкт. Тому подруга дружини дивує своєю поведінкою, а її роздуми про відданість чоловікові, який перебуває на фронті, наштовхують на думку: „Невже вона... Той? Гм!”⁶¹. Так проявляє себе чоловіча зацікавленість жінкою в тексті А. Любченка. У такий спосіб відбувається заміна, що маскує істинне бажання чоловіка — підсвідоме шукання сексуального партнера, викликане загостренням потягом у зв’язку з тривалою стриманістю („страшенно хочеться жінки”⁶², „просто не витримую”⁶³). Водночас такий дискурс підриває авторитет жінки, наділяючи її рисами легковажності й доступності в очах чоловіка. Наратор скидає з я-персонажа відповідальність за стосунки з представницею „слабкої” статі, приписуючи оточуючим жінкам свідому активність у пошуках сексуального партнера.

Якщо ж бажання чоловіка не реалізовується через категоричну відмову жінки, вона автоматично наділяється негативними рисами, при цьому характер негативних рис залежатиме від ставлення чоловіка до жінки. Наприклад, сексуально незадоволений через хворобу й роздратований відмовою коханки Єлени Давидівни, про почуття до якої не написано жодного рядка в щоденнику, наратор В. Винниченка виміщає агресію на папері, пишучи спочатку про відсутність в неї „темпераменту і засхлість половой сфери”⁶⁴, а згодом характеризуючи її, як жінку „з половиною недозрілістю, возведеною в чесноту”⁶⁵. Наратор поважає Руту в діаріуші А. Любченка і тому називає її „любою дівчиною”, „зразковою дитиною нерушимої України”⁶⁶, однак, дізнавшись про її захоплення іншим чоловіком, звинувачує жінку в непрофесіоналізмі, сентиментальності й взагалі хибному шляху:

Та й те: пішла вона все-таки найнебезпечнішою дорогою — театру! Не послушала мене, не пошанувала моєї щирої ради. Буде каятись. В драмі їй, поза всім, бракує голосу. А в музиці — і навіщо їй ота арфа? Як подумаю — досада й відроза мене бере [...] Закрутилась дівчина без твердого батьківського скерування, та ще й далеко від дому, і може погано скінчити”⁶⁷.

⁵⁹ А. Любченко, *Вертен...*, с. 310.

⁶⁰ *Ibidem*, с. 321.

⁶¹ *Ibidem*, с. 254.

⁶² *Ibidem*, с. 286.

⁶³ *Ibidem*, с. 300.

⁶⁴ В. Винниченко, *Щоденник у 3 т.*, т. 1, с. 195.

⁶⁵ *Ibidem*, с. 197.

⁶⁶ А. Любченко, *Вертен...*, с. 238.

⁶⁷ *Ibidem*, с. 289.

Як видно з цього уривка, наратор мимовільно підкреслив і свою маскулінну позицію владного чоловіка, ототожнюючи себе з батьком. Він виразив і загрозу („буде каятись”), і власну досаду з відразою — щоправда, основний предмет таких звинувачень замаскований: ідеться не про професійні вміння дівчини, а про сексуального суб'єкта, який віддає перевагу іншому. Загалом же в чоловічих щоденниках жінка часто виступає жертвою сексуальної агресії чоловіка, і це сприймається авторами як нормальне явище: „Вона, звичайно, пручалась [...]”⁶⁸, „Пручалась, захищалась мовчки, поки я не торкнувся «ним». Тоді глибоко зітхнула, враз перестала битись й легко віддалась [...]”⁶⁹.

Отже, прикметною ознакою сексуального дискурсу жіночої літератури нон-фікшн є підміна фізіологічного потягу емоційним почуттям. Сексуальне захоплення завжди зображується проявом кохання, наділяється містичністю й загадковістю, є бажаним і забороненим, що обумовлено пригніченням сексуальності жінки в суспільстві, де тема сексу була табуованою. Завуальована чуттєвість передається через метафорику погляду, причому потяг свідомо сприймається як саморуїнація та загроза, тоді як почуття ніжності та поваги спонукає жінку ідеалізувати обраного партнера й надавати йому символічних назв.

Чоловіки-автори щоденників у своїх діаріушах, навпаки, чітко розмежовують кохання і пристрасть (на це вказують зокрема специфічні прізвиська, підібрані письменниками до своїх коханок і дружин), а також сміливо ведуть розмову на теми сексу, описуючи своє статеве життя з партнерками, походи у бордель тощо. Часто у таких розповідях, що є формою нарцисичного самоспоглядання, автори виступають агресорами у своїх стосунках з жінками, а отримавши відмову, намагаються принизити жінок, наділяючи їх вигаданими негативними рисами.

⁶⁸ *Ibidem*, с. 281.

⁶⁹ *Ibidem*, с. 301.